

Pla Estratègic
Metropolità
de Barcelona

Dossier de premsa

Les tendències mundials i els seus impactes a les grans metròpolis

Barcelona, 6 de febrer de 2012

Autores de l'informe:

Isabel Carreras Baquer, Arquitecta i Màster en *Regional and Urban Planning Studies* (LSE)

Anna Puiggròs Xirinachs, Geògrafa i Màster en *Contemporary Urbanism* (LSE)

Supervisió de:

Andrés Rodríguez-Pose, professor de Geografia Econòmica de la *London School of Economics* (LSE), investigador d'IMDEA i vicepresident de l'Associació Europea de Ciència Regional.

Aquest informe, impulsat i dirigit pel Pla Estratègic Metropolità de Barcelona, posa de relleu les principals tendències socioeconòmiques globals que impacten a les metròpolis.

L'informe s'ha elaborat a través de l'observació atenta de les discussions que s'estan duent a terme tant en l'àmbit acadèmic, com en l'àmbit institucional, social, empresarial i periodístic. Dins d'aquest marc, l'informe es divideix en dos blocs. Un primer bloc on es discuteixen les tendències que estan canviant l'estructura i el rol de les metròpolis en l'actualitat; i un segon bloc on s'exposen les tendències diferencials que impulsaran les metròpolis en un futur pròxim.

Davant les amenaces i les oportunitats que aquestes presenten, s'entén que el futur passa per estratègies de planejament i de creixement transversals que integrin disciplines i dinamitzin els múltiples agents urbans, obtenint un millor nivell d'eficiència del llegat infraestructural, social i institucional, entre d'altres. Estratègies que apostin per enriquir, en primera instància, el substrat humà que constitueix la ciutat i afegeix valor a tots els elements d'un territori. Per tant, les possibilitats i oportunitats que s'ofereixin als seus ciutadans, ja sigui a l'Àrea Metropolitana de Barcelona o a qualsevol lloc del planeta, seran determinants per fer front a possibles períodes de decreixement d'una ciutat. És el moment de passar de *smart cities* a *smart citizens*.

En el decurs de l'estudi s'han identificat les següents tendències:

PART 1: TENDÈNCIES DE CANVI ACTUALS

1. L'explosió de la metròpolis

- El món continuarà aglomerant-se. Sorgiran noves ciutats i moltes aglomeracions urbanes joves s'establitzaran i esdevindran més competitives.
- Les aglomeracions urbanes seran la clau de volta del futur socioeconòmic global. Emergiran noves conformacions territorials.
- La mida i la densitat d'aquestes urbs serà essencial per predir el seu èxit econòmic.
- Les connexions internacionals, les *pipelines*, catalitzaran processos de creixement socioeconòmic.
- El *buzz* local i el territori agafaran protagonisme i dinamitzaran la base econòmica local.
- Les tendències d'implosió i regressió urbana no s'aturen, caldrà prevenir-les.

2. De la urbs urbanitzada a la civitas planejada

- La urbanització augmenta a nivell global, el món serà clarament urbà.
- Les ciutats mitjanes i petites guanyen importància i es consideren elements clau per a un desenvolupament cohesionat i sostenible.
- Les megaciutats representaran els reptes urbans del segle XXI més importants.
- La suburbanització es consolida com a tendència de masses. La seva expansió continuarà generant una forta fragmentació social i espacial.
- El gir cap al planejament urbà integrat marcarà l'èxit de les polítiques urbanes tant als països desenvolupats com als països en vies de desenvolupament.

3. Geopolítica i noves rutes de la seda

- La geopolítica marca el futur. La variable distància (física, cultural, social, institucional i cultural) agafa rellevància com a element d'anàlisi i aporta un grau superior de realisme a la idea de globalització.
- El món es reequilibra i el capital es mou cap a nous territoris desplaçant el centre de gravetat econòmic a les metròpolis i megaregions emergents d'Orient.
- Apareixen noves rutes comercials lligades a aquells centres portuaris o aeroportuaris capaços d'oferir preus competitiu i connectar economies potents orientades a l'exportació.

- Les economies emergents fan acte de presència alhora que entren al mercat global nous territoris anomenats “mercats frontera”.
- Es plantegen noves vies de finançament i d'anàlisi per incrementar l'eficiència de qualsevol línia d'actuació metropolitana.

PART 2: TENDÈNCIES DIFERENCIALS DE FUTUR

4. Coneixement i capital humà: les bases del futur

- El capital humà desencadenarà potencial de creixement a les ciutats d'Occident. Ha arribat l'hora de l'economia del coneixement.
- El grau d'obertura i de diversitat d'oportunitats d'una ciutat dependrà del seu substrat de capital humà.
- Aquelles ciutats que siguin prou enginyoses per adaptar-se i reinventar-se seran les que floriran socioeconòmicament.
- Estem vivint un procés de fuga de cervells que es pot invertir a mitjà termini si les metròpolis pugen al tren del coneixement.
- El concepte *smart* es vincularà fortament a l'economia del coneixement per no caure en la paradoxa de generar “ciutadans estúpids” enlloc de “ciutats intel·ligents”.

5. Tecnologia i models d'innovació integrada

- El factor tecnològic continuarà accentuant i modificant els processos d'aglomeració.
- La tecnologia permet predir una nova revolució industrial i amenaça les economies d'escala. Apareixeran noves indústries i nous models de negoci.
- Els núvols de connexió virtual vinculats a la ciutat obriran portes a múltiples processos d'innovació.
- La tecnologia empoderarà al ciutadà donant-li més graus de llibertat i major capacitat d'influència.
- La innovació serà vista des d'una perspectiva que integri factors més enllà de la inversió en I+D.
- Els filtres socials marcaran la capacitat innovadora de les metròpolis.

6. La qualitat, sinònim de sostenibilitat

- La qualitat de vida serà l'element diferencial de les ciutats a l'hora de competir per atraure capital humà.
- El desenvolupament local no s'entendrà sense un concepte de sostenibilitat integral que agrupi visions socioeconòmiques i ambientals.
- Les ciutats Europees seran les més ben posicionades en la cursa per assolir uns nivells de qualitat de vida més alts.
- Els models urbans de sostenibilitat ambiental buscaran superar els reptes referents al canvi climàtic aplicant, principalment, mesures de reducció i eficiència energètica.
- La sostenibilitat social s'equipararà en importància a la sostenibilitat ambiental.

7. Governança, l'àgora de creixement del futur

- La governança metropolitana s'haurà d'enfocar en clau de resiliència urbana.
- Els models de treball urbà implicaran més cooperació, més participació i menys competència.
- S'apostarà per un model en xarxa horitzontal en detriment de models lineals i verticals.
- Les xarxes socials afavoriran la participació de tots els agents urbans i la seva capacitat d'actuació conjunta serà el motor de canvi.
- La valoració de tots els coneixements diferencials que aporten un col·lectiu permetrà aplicar mesures més eficients i més perdurables en el temps.

45 IDEES CLAU

1. El món veurà néixer noves ciutats i noves conformacions urbanes.
2. Densitats excessives porten externalitats negatives que poden dificultar el creixement urbà a no sé que hi hagi un procés d'urbanització intel·ligent.
3. El *buzz* (la dinàmica local) és un factor de creixement que no està clar que sigui espontani.
4. El territori s'incorpora de nou a les estratègies de creixement econòmic.
5. Les *pipelines* (o enllaços internacionals) que interconnecten les economies del planeta enriqueixen el teixit productiu local i es reforcen mútuament amb el *buzz* per evitar la segmentació territorial o el tancament.
6. El *shrinkage* (o contracció urbana) és una tendència creixent. Cal evitar caure en la trampa de voler sortint-se'n construint més oficines, zones esportives o xarxes de transport sense sentit.
7. La urbanització global és cada vegada més important donant lloc a un paisatge postmetropolità. Les ciutats deixen de ser espais acotats per convertir-se en espais dispersos i hiperconnectats. La no necessitat de connexió física fa que es dibuixin nous territoris fragmentats o descohesionats.
8. L'augment de les megaciutats és una tendència a l'alça, però es desconeix quin serà el seu impacte mediambiental. Caldrà un planejament adequat.
9. La suburbanització es converteix en una realitat global i genera patrons d'exclusió, tant si s'ajusta a models residencials com a nous models de periferiarització.
10. Malgrat el ressò que tenen les megaciutats, el 60% de la població mundial viu en ciutats de menys d'un milió de persones. Són les que estan en millor posició per créixer ordenadament i adaptar-se als reptes del futur. Aquestes poden ser el model europeu per competir amb les megaciutats.
11. El pas del disseny urbà al planejament és indispensable. El model urbà basat únicament en el disseny de qualitat està esgotat. Cal complementar-lo amb estratègies de desenvolupament econòmic i territorial simultàniament.
12. El concepte de distància física queda superat amb "altres distàncies" (culturals, econòmiques...) que ens expliquen que el món no és 100% global sinó "semiglobal".
13. La globalització no és tan absoluta; la distància segueix jugant un paper important: la geopolítica és extremadament rellevant. Hi ha factors de tipologia diversa que dificulten la homogeneïtzació econòmica.
14. En no ser tan estesa com es pensava, la globalització dóna l'oportunitat d'explorar noves vies de creixement i d'intercanvi entre territoris.
15. El procés de convergència està desplaçant el centre de gravetat econòmic del planeta cap a Orient. (si el 2008 se situava entre Hèlsinki i Bucarest, al 2050 estarà entre l'Índia i la Xina.)
16. En una perspectiva a mig termini, el Mediterrani es visualitza com la porta d'entrada dels mercats asiàtics a Europa i Àfrica (a llarg termini, el canvi climàtic pot oferir possibilitats a noves rutes en direcció al Pol). Les rutes de l'Atlàntic perden pistonada respecte el Pacífic.
17. L'any 2012, les exportacions americanes als països emergents representaran un 60% de les totals.
18. Es produeix un procés de "colonització" inversa. Empreses de països emergents absorbeixen empreses occidentals en dificultats.
19. Més enllà dels *BRICs* estan creixent les regions frontera (desenvolupament incipient però amb potencial molt alt: els *Brics* de fa 15 anys)
20. Europa desapareix del mapa inversor. Tant de capital físic com de capital humà. Això planteja nombrosos interrogants a metròpolis com Barcelona.
21. L'ús de models d'anàlisi ha d'augmentar per tal d'abaratir costos i dinamitzar inversions. Fer més amb menys: anàlisi cost benefici, micromecenatge, finançament en massa, aliances públicoprivades o creativitat popular.
22. La importància de l'economia del coneixement com a base de desenvolupament està àmpliament discutida i contrastada.
23. El concepte de "la ciutat que aprèn" es troba al cor d'un nombre creixent d'estratègies de desenvolupament econòmic i és més que probable que siguin la principal característica de la ciutat del futur.
24. La bona salut d'una economia es pot mesurar en base al percentatge de llicenciats que són capaços d'incorporar-se al mercat de treball on s'inscriu la seva universitat (a Catalunya aquesta tendència no se segueix: fuga de cervells). Per tant, és necessari disposar d'una base econòmica atractiva per al talent.
25. El concepte *smart* va més enllà de la tecnologia i s'ha d'integrar en la idea del coneixement, a aquella capacitat lligada a la resolució de problemes i l'assimilació d'informació.

26. Les noves tecnologies no han estat capaces d'aplanar la superfície terrestre i desaparèixer la ciutat com argumentava Friedman i tots els partidaris de la globalització radical. Les revolucions tecnològiques reforcen la tendència cap a l'aglomeració en algunes zones del planeta però també ens permeten imaginar ciutats en les quals hauran desaparegut les economies d'escala i les forces d'aglomeració industrial. Espais de negocis nous i revolucionaris.
27. La tecnologia pot fer variar els patrons d'urbanització i desenvolupament econòmic (un increment de 10 mòbils per cada 100 habitants en un país subdesenvolupat, representa un 0.5% d'augment del seu PIB)
28. La tecnologia impulsarà la creació de noves indústries que possiblement tindran un origen urbà
29. La tecnologia, lligada a les ciutats, apunta també la creació de nous models de negoci. En el futur, les empreses s'ho jugaran tot en termes urbans. La demanda potencial es concentra en les ciutats i els nous models de negoci hi aniran associats.
30. Les ciutats del futur penjaran del "núvol" creant ciutats virtuals o *cloud cities* que establiran patrons de coordinació i eficiència amb l'objectiu d'abastir de millors serveis als ciutadans.
31. La cloud city serà una força democratitzadora. El núvol afectarà a sectors molt diversos, grups de recerca, grups socials, moviments ciutadans de base, administracions, etc..Les ciutats podran emprendre processos *bottom up* més flexibles i integradors.
32. En un futur semiglobalitzat l'única tecnologia que permet transmetre coneixement tàcit i no codificable i generen innovació és la que implica coincidència en l'espai i el temps: el cara a cara. Això implica la capacitat d'un territori per interconnectar els diferents grups innovadors i el seu entorn. Dinamitzar el *buzz* local.
33. Apostar només per la I+D no assegura cap creixement si no s'aposta per dinamitzar els sistemes regionals d'innovació i els *spillover* de coneixement.
34. La qualitat de vida és l'element diferencial de les ciutats per atraure capital humà i la sostenibilitat és la peça indispensable per garantir aquesta qualitat.
35. La sostenibilitat ha d'incloure tant els aspectes ambientals (edificació intel·ligent, suficiència energètica, mobilitat i transport, alimentació de proximitat i paisatge o natura) com els socials (seguretat, cultura i oportunitat dels ciutadans per a desenvolupar-se a nivell individual i col·lectiu)
36. Hi ha una correlació directa entre el nivell de riquesa d'una ciutat i el seu grau de sostenibilitat ambiental. Aquesta correlació és més forta a Europa i Àsia que no a Amèrica del nord. És inexistent a les ciutats d'Amèrica Llatina.
37. La seguretat és un dels elements de la qualitat de vida en alça. Això està directament relacionat amb la percepció dels ciutadans i implica una altra tendència important com és l'augment dels sistemes de vigilància i de personal de seguretat. Preveleix més el discurs securitari i la repressió preventiva que la capacitat col·lectiva per generar entorns segurs i inclusius.
38. La cultura, com a factor de transformació social i urbana important que requereix de polítiques adients per garantir la cohesió social i la qualitat de vida de la ciutat.
39. En el camp de les oportunitats, els grans reptes són l'ocupació (aprofitament de les noves oportunitats de l'economia verda...) i l'habitatge.
40. La ciutat entesa com un procés jeràrquic de decisions que es plasmen en l'espai està en transició. Ens trobem davant una nova estructura de ciutat que es configura a través del binomi espai xarxa i combina elements de connectivitat (espai virtual) i proximitat (espai material).
41. La governança aposta per un model en xarxa (el 82% de la població mundial amb connexió a Internet participa en alguna xarxa social). Les xarxes socials estan esdevenint les noves àgores del debat i intercanvi entre els ciutadans. Això planteja reptes importants pel que fa la gestió i estructura de les interaccions. És necessari assegurar el correcte equilibri entre els diferents actors.
42. Assegurar el punts d'accés a la xarxa pública serà crucial per a la governança del futur.
43. La governança i l'educació són dos elements que dibuixen línies paral·leles que es vincularan a través del coneixement compartit.
44. L'equació població-territori-govern en què es fonamentava la ciutat està en crisi. Es va cap a una transició en la qual l'aprenentatge col·lectiu serà un dels elements clau.
45. La governança participativa només podrà avançar alhora que ho faci també la seva dimensió cultural, ètica i normativa.